MUSEOVIRASTO / MUSEIVERKET

PVM / DATUM
13.10.2016

DNRO / DNR
MV/4/02.02.00/2016

Eduskunnan sivistys- ja tiedejaosto

00102 Eduskunta

VIITE / REFERENS
**MUSEOVIRASTON LAUSUNTO VUODEN 2017 TALOUSARVIOESITYKSESTÄ**

ASIA / ÄRENDE
**Lausunto**

Julkisen talouden suunnitelman mukaan Museoviraston rahoitus on edelleen vähenemässä. Museoviraston alijäämä tulee olemaan vuonna 2017 n. 1,2 milj. euroa. Vuonna 2018 alijäämä on n. 1,8 milj. euroa ja vuosina 2019-2020 n. 2,4 milj. euroa.

Sopeuttamistoimien ja tuottavuusvähennysten seurauksena Museoviraston toimintaa on supistettu ja henkilöstöä vähennetty vuosina 2008-2017 yhteensä 48 %. Viimeisimmissä yt-neuvotteluissa lakkautettiin joka viides vakituinen vakanssi. Museovirasto on valtionhallinnon leikkausten kärkeä. Vuoden 2011 organisaatiouudistuksen jälkeen virastosta on jouduttu lakkauttamaan viidestä osastosta kaksi ja supistamaan kaikkia toimintoja. Suomen kansallismuseo on luopunut 8 museon avoinnapidosta.

Riskinä on, että kulttuuriperintöön liittyviä tehtäviä ei pystytä yhteiskunnassa hoitamaan vaikuttavalla tavalla. Korvaamaton kulttuuriperintö vaarantuu ja kulttuuriperinnön yhteiskunnalle tuomat hyödyt jäävät saavuttamatta. Pienellä lisärahoituksella olisi sen sijaan mahdollista saada merkittäviä yhteiskunnallisia hyötyjä.

Resurssien merkittävän vähentymisen seurauksena henkilöstön ylikuormitus on merkittävästi lisääntynyt. Osaava ja ammattitaitoinen henkilöstö hakeutuu uusiin tehtäviin muualle. Museovirasto ei ole enää houkutteleva työnantaja ja uusia osaajia on vaikea rekrytoida.

Valtioneuvoston esitys 0,5 miljoonan euron määrärahalisäykseen on riittävä vuoden 2017 alijäämän kattamiseen, sillä edellytyksellä, että Museovirasto voi luopua Sturenkatu 4:n tiloista viimeistään 1.1.2017 alkaen ja vuokrasäästöt voidaan käyttää talousarvioesityksen mukaisesti toiminnan turvaamiseen. Talousarvioesityksessä esitetty kertaluonteinen 3,2 milj. on tarkoitettu Sturenkatu 4:n tiloista luopumiseen.

STURENKATU 2a / STUREGATAN 2a, PL / PB 913, 00101 HELSINKI / HELSINGFORS. PUH / TEL 0295 33 6000, kirjaamo@museovirasto.fi, www.nba.fi

Museovirasto on siirtynyt Valtorin asiakkaaksi. Museoviraston arvion mukaan tämä nostaa ICT kustannukset lähes nelinkertaiseksi, noin 400 000 eurolla. Mikäli tätä ei huomioida talousarvioesityksessä, tämä merkitsee noin 8 henkilön irtisanomista.

Erityisesti Suomen itsenäisyyden juhlavuonna 2017 huoli kulttuuriperinnöstä, sen yhteiskunnallisesta merkityksestä ja sen hoidon kestävästä resursoinnista on otettava vakavasti.

## Museoviraston toiminta ja talous

### *Museoviraston tehtävät*

Museoviraston tehtävä on huolehtia kulttuurihistoriallisen kansallisomaisuuden kartuttamisesta, hoidosta ja näytteillä pidosta sekä ylläpitää museoita ja järjestää näyttelyitä, toimia kulttuuriperinnön ja -ympäristön suojelusta vastaavana asiantuntijaviranomaisena sekä alan kehittämisestä, vastata muinaisjäännösten ja, jollei asia kuulu muun viranomaisen toimialaan, kulttuuriympäristön hoidosta ja valvonnasta, huolehtia kulttuuriperinnön tutkimisesta ja kulttuuriperintöä koskevan tiedon tallentamisesta, säilyttämisestä ja käytettäväksi saattamisesta, johtaa ja kehittää maan yleistä museotointa, hoitaa valtionavustusten myöntämiseen liittyvät tehtävät ylläpitää ja edistää alansa kansainvälisiä yhteyksiä ja edistää suomalaisen kulttuuriperinnön tunnettuisuutta ulkomailla, välittää tietoa myös muiden kansojen kulttuurista, huolehtia arkeologisen, meriarkeologisen ja kulttuurihistoriallisen aineiston konservoinnista sekä antaa restaurointialan ohjausta, suorittaa arkeologian, historian, kansatieteen, merihistorian, numismatiikan, rakennushistorian ja taidehistorian alaan kuuluvaa tallennusta ja tutkimusta ja julkaisutoimintaa.

Nykyisessä taloudellisessa tilanteessa useiden laissa ja asetuksessa määrättyjen tehtävien hoito on vaarantunut, eikä toiminta täytä enää muutenkaan sille asetettuja vaatimuksia.

Museovirasto on päättänyt keskittää toimintaansa Suomen kansallismuseon kehittämiseen, Kulttuuriympäristön vaalimiseen ja arkistojen ja kokoelmien ylläpitoon ja tutkimuskäytön turvaamiseen. Näidenkin toimintojen ylläpito on merkittävästi vaarantunut.

### *Suomen kansallismuseo*

Kansallismuseon viime vuosien sopeuttamistoimet on toteutettu siten, että ydintoimintojen turvaamisen lisäksi resursseja on kohdennettu toimenpiteisiin, jotka kasvattavat toiminnan vaikuttavuutta ja laajentavat tulopohjaa. Osaan keskeisistä kehittämishankkeista on saatu rahoitusta lisätalousarvioiden kautta. Maanalaiset huoltotilat Kansallismuseon tontilla, uusi kokoelmakeskus sekä rahoitus Kansallismuseon perusnäyttelyuudistuksen itsenäisyyden ajan osuudelle ovat museon toiminnan kannalta erityisen merkittäviä.

Kansallismuseon kohteiden määrää on 2010-luvulla määrätietoisesti vähennetty taloudellisista syistä. Tämä on ollut luonnollinen seuraus siitä, että Kansallismuseon vastuulla olevien kohteiden määrä oli useiden vuosikymmenien aikana kasvanut hallitsemattomasti ilman sen edellyttämiä resursseja. Edelleen avoinna pidettävien kohteiden valinnoissa on painotettu kohteiden valtiollista ja valtakunnallista roolia sekä käyttäjämäärän kasvupotentiaalia.

Museoiden sulkemisesta saadut kohdekohtaiset nettosäästöt eivät yksistään ole huomattavia, mutta eri osastoilta ja yksiköistä museokohteisiin kohdentuvien resurssien keskittäminen on mahdollistanut jäljellä olevien kohteiden peruspalvelujen laadun kehittämisen sekä palvelujen kysynnän ja tuottavuuden kasvun. Tämä on näkynyt mm. siinä, että Kansallismuseon pääsylipputulojen kokonaistuotto on viime vuosina kasvanut siitä huolimatta, että luovutetut kohteet eivät tuota enää tuloja.

Kansallismuseolla on hyvät mahdollisuudet laajentaa tulopohjaansa uudenlaisia kumppanuuksia luomalla ja kehittämällä. Museolla on laaja yleisörajapinta alueille pääkaupunkiseudun ulkopuolella, ja tavoitteena on yhteistyössä kuntien ja maakuntien kanssa etsiä uusia käytännön keinoja alueiden vetovoimaisuuden vahvistamiseksi. Museokohteissa tapahtuvien kohtaamisten lisäksi tärkeää on liittyä ihmisten, yritysten ja yhteisöjen arkeen heidän omissa toimintaympäristöissään. Tämä tarkoittaa uusien sisältöjen ja palvelujen luomista sekä digitalisaation tuomien mahdollisuuksien hyödyntämistä. Onnistuminen edellyttää pitkäjänteistä työtä ja kohtuullisia investointeja niin museon brändin kuin toiminnan laadun ja vaikuttavuuden edelleen kehittämiseksi.

Kansallismuseo toimii alimitoitetuilla resursseilla suhteessa sen kokoelmien, kohteiden ja toiminnan laajuuteen ja monipuolisuuteen. Olemassa olevat henkilöresurssit on organisaatiorakennetta muuttamalla kohdennettu mahdollisimman tehokkaasti. Henkilöresursseja puuttuu edelleen olennaisista tehtävistä.

Mikäli Kansallismuseon määrärahakehykset alenevat, museolla ei ole mahdollisuutta tuottaa aitoa lisäarvoa elinvoimaisena kulttuurisena voimavarana yhteiskunnassa, ja sen myönteiset vaikutukset matkailuun ja talouteen menetetään. Sen sijaan jo kevyelläkin lisäresurssoinnilla museon toimintaan saataisiin kaivattua vahvuutta ja osaamista, ja kilpailukyvyn lisääminen vahvistaisi museon omien tulojen kasvua.

Helsingissä on viime vuosina käyty vilkasta keskustelua myös museoista. Keskiössä ovat suuret taidemuseot sekä toiveet uuden valtiollisen historian museon perustamisesta. Hyvä ja kestävä vaihtoehto on edelleen Museoviraston ehdotus laajentaa Kansallismuseota ja Kulttuurien museota dynaamiseksi museokeskittymäksi Helsingin ytimeen. Suunnitelma on toteutettavissa kohtuullisella investoinnilla.

### *Kulttuuriympäristön vaaliminen*

Kulttuuriympäristötoimintojen sopeuttamistoimet on toteutettu organisaatiota supistaen ja henkilöstöä vähentäen. Muutokset ovat olleet vain osin toiminnallisesti perusteltuja, ensi sijassa johtuen Museoviraston kiinteistöhallinnan päättymisestä.

Samaan aikaan kulttuuriympäristöön liittyvien palveluiden kysyntä on lisääntynyt. Tämä liittyy sen strategisen, kestävyyteen ja voimavara-ajattelun kytkeytyvän merkityksen kasvuun. Toisena ulottuvuutena on suojelupolitiikan kehittäminen keskustelevammaksi ja vuorovaikutteisemmaksi. Tämä vastaa niin hallinnon sujuvoittamisen kuin vahvistuvan kansalaisyhteiskunnan tarpeita.

Aluehallinto, ympäristöhallinto ja kuntien kulttuuritoimi ovat murroksessa. Museoviraston kulttuuriympäristötyötä tarvitaan aikaisempaa huomattavasti enemmän niiden tukemiseen. Sotien jälkeisten ympäristöjen haasteet ovat erityisen suuria, osana niitä myös kestävä, ekologinen ja terveellinen korjausrakentaminen.

Museoviraston suojelupolitiikka on uudistunut ja uudistuu entistäkin keskustelevammaksi. Tämä edellyttää budjetissa riittäviä panostuksia sen vaatiman digitalisaation tukemiseen sekä erityisesti henkilöstövoimavarojen turvaamiseen.

Jälkimmäisen osalta vuosi 2017 aloitetaan aallonpohjassa. Jo yhden-kahden strategisesti tärkeän vakanssin lisäys kohentaisi tilannetta, painotuksina korjausrakentaminen, viestintä ja neuvonta sekä tietojärjestelmien käytännöllinen tehostaminen.

***Arkisto- ja kokoelmapalvelut***

Museoviraston Arkisto- ja tietopalvelut vastaa seuraavista toiminnoista: arkeologinen keskuskokoelma, Suomen suurin kuvakokoelma, tieteellinen kirjasto, arkisto, tiedonhallinta ja arkeologiset tutkimukset.

Arkisto- ja tietopalveluosaston toimintaan kokonaisuudessaan on kohdistunut merkittäviä sopeutustoimia. Asiakaspalvelua on kehitetty prosesseja digitalisoimalla ja itsepalvelua lisäämällä. Jossakin määrin on myös jouduttu supistamaan paikan päällä tapahtuvan asioinnin aukioloaikoja. Prosessien digitalisoinnin suurin este on kuitenkin se, että vain pieni osa Museoviraston hallussa olevasta aineistosta on digitoitu. Museovirasto tarvitsisi tehdasmaisen tuotantolinjaston, jonka avulla digitointiastetta voitaisiin oleellisesti nostaa. Digitoidut aineistot mahdollistavat digitaalisten prosessien paremman kehittämisen ja asiakaspalvelun parantamisen sitä kautta. Tämä mahdollistaisi myös nykyisen henkilökunnan keskittymisen enemmän myös kokoelmien hoitamiseen.

Yksityisten henkilöiden metallinetsintäharrastus on lisääntynyt viime vuosina voimakkaasti. Naapurimaiden esimerkit näyttävät, että tämä harrastus ei ainakaan vähene tulevina vuosina. Metallinilmaisimien käyttö on lisännyt yksityisten harrastajien tekemien löytöjen ja löytöilmoitusten määrän moninkertaiseksi muutaman vuoden takaiseen määrään nähden. Supistusten johdosta Museovirasto ei ole voinut lisätä henkilökuntaa tähän tehtävään. Tällä hetkellä vakinainen henkilökunta ei ehditä käsitellä löytöjä ja löytöilmoituksia. Harrastajien yhteydenottoihin vastaaminen on hidastunut ja vaarana on, että löytöjä päätyy pimeille markkinoille.

## Valtionhallinnon keskitetyt palvelut

Valtion sisäiset palvelukeskukset ja niiden aiheuttamat taloudelliset ongelmat ovat Museoviraston nykyisessä taloudellisessa tilanteessa poikkeuksellisen suuret ja keskitettyjen palvelujen kustannukset vaarantavat merkittävällä tavalla lakisääteisten viranomais- ja asiantuntijatehtävien hoitoa.

Tilapalvelut (*Senaatti kiinteistöt*)

Senaatti kiinteistöjen palvelutoiminta aiheuttaa tiloihin liittyvien palvelujen vakiintumisesta huolimatta jatkuvasti ennakoimattomia taloudellisia ongelmia ja yllätyksiä. Senaatti kiinteistöjen vuokrien ja muiden palvelujen korotuksia ei kateta

talousarviossa lisämäärärahalla, minkä vuoksi korotukset johtavat väistämättä toimintamäärärahojen supistumiseen ja pahimmillaan henkilöstön vähentämiseen. Museovirasto muutti vuonna 2012 ja 2013 virastolle kunnostettuihin tiloihin, jotka oli suunniteltu aivan toisenlaisessa taloudellisessa tilanteessa ja noin 420 henkilötyövuoden suuruisille henkilöstöresursseille. Museoviraston henkilötyövuosien määrä on vähentynyt 43%:llä, minkä vuoksi osa tiloista on käyttämättömänä.

Museovirastolla on päättänyt luopua Sturenkatu 4:n (Kulttuuritalo) tiloista vuoden 2016 loppuun mennessä ja toimintojen sijoittamisesta Sturenkatu 2a:n ja Kansallismuseon piharakennuksen tiloihin.

ICT-palvelut (*Valtori*)

Museoviraston tiedonhallinta on valtion laitoksille vuosittain tehtävän kyselyn mukaan ollut huomattavasti keskimäärästä kustannustehokkaammin hoidettua.

Museovirasto on siirtynyt Valtorin asiakkaaksi. Museoviraston on siirryttävä valtion keskitettyjen ICT-palvelujen käyttäjäksi vuoden 2017 aikana. Siirtymäkauteen liittyvät järjestelyt on tehty ja Museoviraston tulisi vuoden 2017 aikana siirtyä käyttämään Valtorin keskitettyjä palveluja.

Valtorin hinnastojen perusteella tehtyjen laskelmien mukaan viraston vuotuiset ICT-kustannukset nousevat yli 300 %. Pakollisten muutosten seurauksena vuosikustannukset ovat nousemassa yli 400 000 eurolla. Lisäksi joudutaan vielä maksamaan huomattavat summat palvelujen siirrosta Valtorille. Toistaiseksi ei ole kuitenkaan luotu mitään menettelyä, kustannusten tasaamiselle. Käytännössä tähän asti hyvin asiansa hoitaneita virastoja rangaistaan maksujen korotuksilla.

Vuoden 2017 talousarviossa ei ole osoitettu määrärahaa ICT-palvelujen ostamiseen. Kustannusten merkittävä kohoaminen ilman määrärahan lisäystä johtaa pahimmillaan 8 henkilötyövuoden vähennykseen.

Talouspalvelut (*Palkeet*)

Valtion keskitetyn henkilöstö- ja taloushallinnon palvelut ovat vakiintuneet ja niiden kustannukset on pystytty sopeuttamaan Museoviraston taloudessa niin, että niistä ei tällä hetkellä aiheudu merkittäviä taloudellisia tai toiminnallisia riskejä.

Pääjohtaja Juhani Kostet

Ylijohtaja Elina Anttila